

Т. М. Дерев'янка, канд. філос. наук,
доцент кафедри філософії

ПРИНЦИП ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ТА КОМУНІКАТИВНО-КРЕАТИВНА ПЕДАГОГІКА (З ДОСВІДУ ВИКЛАДАННЯ КУРСІВ ЕТИКИ, ЕСТЕТИКИ, КУЛЬТУРОЛОГІЇ)

Тема передбачає окреслення теоретико-методологічних засад — ініціюючих чинників інтерпретації, запропонованої для професійного обговорення учасникам науково-методичної конференції. Передусім варто торкнутися деяких проблем філософії університетської гуманітарної освіти в контексті вимог Болонського процесу. У зв'язку із цим, важливим є прояснення питання щодо метафізичного статусу людини як багатовимірної, недовершеної істоти та її покликаності до трансцендування, надання смислу усьому сущому.

Засновник філософської метаантропології Макс Шелер виокремлював три різновиди знання та відповідну об'єктивну ієрархію ціннісних модальностей: а) *«знання контролю»*, тобто позитивно-наукове знання та цінності життя; природничо-наукове знання — часткове, профільне, фрагментарне, націлене на панування над природою; б) *«знання освіти і культури»*, тобто гуманітарне знання та цінності духу; гуманітарне знання допомагає людині в її становленні як особистості; в) *знання «заради спасіння»*, тобто релігійно-метафізичне знання та цінності святості; релігійно-метафізичне знання — споглядання «ідеї вічного об'єктивного Логосу», осягнення абсолютної реальності, мети і сенсу людського існування.

За висловлюванням Леві-Строса, «XXI століття буде гуманітарним або його не буде взагалі». Людина сьогодні приречена стати моральною, щоб відстояти право на життя, вона несе відповідальність за доленосний морально-онтологічний вибір. Це пояснює, чому в сучасному глобалізованому світі спостерігається своєрідний «етичний поворот» — етика осмислюється як *philosophia prima*, зростає її значення в культурі та освіті, при європейських університетах створюються центри прикладної етики.

У системі національної освіти вказані пріоритети належним чином не усвідомлюються, а пошуки стратегій, орієнтованих на зміну цінностей у системі вищої школи, нерідко здійснюються в контексті старих освітніх парадигм, зокрема, ігнорування морально-етичних аспектів професійної діяльності, вилучення з навчальних програм курсів етики, естетики або ж їх об'єднання під назвою «Етика і естетика». Також проблематичним питанням є

узгодження необхідності уніфікації системи освіти в рамках ЄС та місцевими педагогічними традиціями різних культур.

Викладацько-студентська субкультура опирається на дві традиції: 1) книжкову, писемну; 2) оральну, усну.

У сучасній гуманітарній освіті нерідко спостерігається диктат «графічного розуму», що втілюється у перевазі письмових завдань, тестів і часто призводить, з одного боку до суто компілятивних стилів писемної роботи, а з іншого — до втрати чи до невироблення техноживої безпосередньої комунікації. Звідси виникає потреба акцентувати необхідність легітимізації оральної традиції в університеті.

Однією з основ, на яких тримається гуманітарна освіта, є оральна традиція живої безпосередньої комунікації між викладачами і студентами. Для продуктивного навчального процесу оральна традиція можливо вагоміша, ніж книжково-писемна, а успішність навчання в університеті залежить великою мірою від безпосередньої комунікації між викладачами та студентами. Саме в умовах безпосередньої комунікації створюються можливості народження істини.

Російський філософ Г. Батіщев виокремлював три логічні типи педагогіки: а) педагогіку формування; б) педагогіку здібностей, або розвитку заради розвитку; в) педагогіку виховання, або співтворчості. На відміну від традиційної «педагогіки формування» як моделі суб'єкт-об'єктної взаємодії між викладачем і студентом, педагогіка співтворчості або *«комунікативно-креативна педагогіка»* — це модель суб'єкт-суб'єктних взаємин між учителем і учнем, що ґрунтується на *ідеях партнерства, інтерсуб'єктивного діалогу та співтворчості*.

Комунікативно-креативна педагогіка є такою моделлю педагогічної діяльності, котра враховує синергійний характер розвитку особистості і ґрунтується на принципах комунікативності, креативності й синергізму.

У системі інноваційних технологій, що сприяють індивідуалізації навчання, творчо-пошуковій активності студентів, набувають значення такі форми активного навчання, як проблемні завдання, творчі вправи, аналіз конкретних ситуацій, навчально-діяльнісна гра. Різноманітність можливих варіантів і форм етичної рольової гри — безмежне, а це відкриває простір для ініціативи й творчості як викладача, так і студентів.

Стратегією викладача повинен бути допомагаючий, орієнтуючий стиль. Студента не навчають, не освічують, не ліплять, не формують, не виховують, а допомагають самостворити себе, освічену особистість, яка може обрати свій власний життєвий шлях, форму життя, допомагають створити «самотехніку» (М. Фуко). Важли-

вим є враховувати індивідуальність студентів, що вони є різними за своїми культурно-цивілізаційними ознаками й унікальними у своїх внутрішньо-екзистенційних особливостях. Роль викладача як наставника полягає в ініціюванні до творчо-пошукової діяльності, й зокрема, завдяки принципу індивідуалізації навчання та комунікативно-креативної педагогіки в різних формах самостійної роботи, а навчально-методичне забезпечення такої діяльності є важливою умовою співпраці викладача та студентів.

Сучасний університет повинен бути *відкритим та відкриваючим*. Відкритим до змін у бурхливому світі та відкривати в людині *людину*, а не лише «хорошого професіонала». А це можливо за умови пріоритету гуманітарного знання, принципу індивідуалізації навчання, комунікативно-креативній педагогіці.

В. Л. Деркач, канд. філос. наук,
доцент кафедри філософії

ПРО ЗМІСТОВНЕ НАПОВНЕННЯ КУРСУ ФІЛОСОФІЇ

Зміст курсу філософії, який входить до переліку загально-обов'язкових предметів з переліку гуманітарних та соціально-економічних дисциплін державного освітнього стандарту, є продуктом певного компромісу, що склався на початку 90-их років. Цей компроміс полягав у поєднанні збереженої традиції викладання філософії як системи, що склалась в межах діалектичного та історичного матеріалізму з, відповідно до духу ідеологічного плюралізму, орієнтованим на історію філософії матеріалом. Відтак курс, основним завданням якого в системі вищої освіти було формування певної світоглядної позиції як складової ідеологічної догматики, перетворився в огляд історичних етапів становлення філософської думки та розмаїття існуючих точок зору на те чи те з питань, коло яких так і не набуло одноставної визначеності.

Сьогодні можна констатувати, що ця дисципліна перебуває в стані глибокого занепаду, причому вихід з цієї ситуації бачиться тільки на шляху повного розриву з традицією, що склалась; кардинальної зміни, а не косметичного ремонту. Дискусії, які, зрозуміло, тут виникають, стимульовані також і формальною зміною змісту держстандарту (викладання в єдиному комплексі філософії, етики, естетики, логіки та релігієзнавства) та участю в Болонському процесі. Яким має бути цей зміст?

Тут варто зазначити, що на початок XXI ст. власне «філософії» як науки, що має свій предмет і метод, просто не існує. Скоріше